

KORTE MEDEDELING

Nieuw-Zeelandse veldkers – *Cardamine corymbosa* Hook.f. (Brassicaceae). Verstekeling krijgt vaste grond onder de voeten

M. Zonderwijk¹, G. Hendriksen²

Key words

Cardamine corymbosa
Nieuw-Zeelandse veldkers
Eenbloemige veldkers
neofyt

Abstract – *Cardamine corymbosa* has its natural range New Zealand. In the last quarter of the last century, however, this species has been accidentally introduced into Western Europe via the transport of potted plants. The introduction started in Scotland in 1975 and a few years later the species was found all over Great Britain. In Belgium and the Netherlands the species appeared as a weed in ornamental horticulture around 2000; it was reported for the first time from a garden in the Province of Friesland. In Germany the species appeared for the first time in a nursery in Oldenburg, Lower Saxony, in 2005. While the first European sites were gardens, parks, and in particular cemeteries, in the Netherlands the species colonised urban areas as well and it is now established in almost all major cities. In the most recent 2020 Checklist of the flora of the Netherlands, *C. corymbosa* has even already been given the status 'naturalized'.

The small size of the plants, the few-flowered inflorescences, and the pollination mechanism of *Cardamine corymbosa* are remarkable features. In 2021 and 2022, the authors monitored a new population of this species in the old inner city of Deventer. This population consists of around 80 scattered rosettes which are growing between the bricks on the side of a street. After the first bloom in March, with open flowers with relatively large white petals, later bloom with inconspicuous cleistogamous flowers follow throughout the year. The long slender green siliques are striking and present until very late in the year. While the literature reports the colour of the plants as being green with a gradient to purple-brown, the Deventer plants are entirely bright green. The species' strength to survive is also remarkable. Despite frequent and intensive weed control of the Deventer site by using steam or mechanically brushing, the plants survive and hardly seem to suffer. The species can be considered as one of the permanent residents in at least the urban areas of the Netherlands.

Samenvatting – *Cardamine corymbosa* heeft als natuurlijk areaal Nieuw Zeeland. Deze soort is eind vorige eeuw via transport van potplanten echter per ongeluk ingevoerd in West-Europa. Het begon in 1975 in Schotland en was iets later verspreid over heel Groot-Brittannië aanwezig. Nederland en België waren rond 2000 aan de beurt. In Duitsland werd de soort voor het eerst rond 2005 gevonden in Oldenburg. Waren de eerste Europese groeiplaatsen nog tuinen, parken en vooral begraafplaatsen, inmiddels heeft deze soort zich in Nederland in vrijwel alle grote steden gevestigd. In de meest recente Standaardlijst van de Nederlandse flora van 2020 heeft *C. corymbosa* zelfs al de status "ingeburgerd" gekregen. De kleine afmeting van de planten, de armbloemige bloeiwijzen en het bestuivingsmechanisme van deze *Cardamine*-soort zijn opmerkelijk. In 2021 en 2022 is door de auteurs een nieuwe populatie in de oude binnenstad van Deventer gevolgd. Deze populatie bestaat uit ongeveer 80 verspreide rozetten tussen de klinkers aan de zijkant van een straatje. Na de eerste bloei in maart, met open bloemen met relatief grote witte kroonbladeren, volgt door het jaar heen nog meer, maar nu cleistogame bloei. Tot heel laat in het jaar vallen dan alleen de sprietvormige lange groene hauwen op. De kleur van de planten in Deventer is frisgroen, in tegenstelling tot een verloop naar paarsbruin zoals in de literatuur wordt vermeld. Bijzonder bleek ook het taai karakter van deze meerjarige dwerg. Ondanks meer malen per jaar intensieve onkruidbestrijding door stomen of wegborstelen leken de planten daar niet onder te lijden. De soort kan in tenminste het stedelijk gebied van ons land tot de blijvers gerekend worden.

Publicatiedatum – 8 september 2023

¹ Rijkmanstraat 27, 7411 GA, Deventer;
e-mail: tielenzonder@kpnmail.nl

² Vlaamse Gaai 27, 7423 DJ, Deventer;
e-mail: g.hendriksen@freedom.nl

Correspondentie: tielenzonder@kpnmail.nl

INLEIDING

Het Veldkers-geslacht *Cardamine* L. (Brassicaceae) kent een aantal soorten die als miniatuur-planten in het stedelijke gebied tussen de stenen, stoerpranden en langs muurtjes voorkomen. Ze vinden in de stad een mooi biotoop als vervanging voor het zanderig of rotsachtig terrein waarin ze van nature thuishoren. De inheemse soort *Cardamine hirsuta* L. (Kleine veldkers) is er zo één. Deze soort is te vinden in heel Nederland en Vlaanderen. Hij heeft zich maximaal aangepast aan de omgeving en ontwikkelt zich razendsnel tot planten van enkele centimeters tot ruim 2 decimeter hoog. De ondertitel van dit artikel 'Verstekeling krijgt vaste grond' gaat eigenlijk op voor verschillende exotische *Cardamine*-soorten die in de laatste decennia overal in ons land opduiken. Ze zijn 'verstekeling', omdat ze per ongeluk via potplanten uit verre oorden zijn aangevoerd, en vervolgens zijn ontsnapt. Een inmiddels bekend voorbeeld is *Cardamine occulta* Hornem. (Aziatische veldkers). Deze vroege voorjaarssoort is in veel steden inmiddels een gewone verschijning. In dit artikel gaat het over een vergelijkbare verstekeling, *Cardamine corymbosa* Hook.f. (Nieuw-Zeelands veldkers; Fig. 1).

Sinds het vroege voorjaar van 2021 staat tussen de klinkers in een straatje in Deventer (Overijssel) naast *Cardamine hirsuta* een ander miniatuur veldkersje. Deze veldkers heeft onopvallende rozetten met een diameter van 1 tot 3 cm, waaruit een paar dunne stengels omhoog steken, met bovenaan steeds één relatief grote witte bloem. De bloemstengels zijn ca. 2 cm hoog en de vruchten bestaan uit een dunne hauw van 1–2 cm lang die schuin omhoog steekt. Van een afstand lijkt het of uit de uitgebloeide plantjes dunne grassprietjes steken (Fig. 2). Het bleek hier te gaan om planten van Nieuw-Zeelands veldkers of *Cardamine corymbosa*. Naderhand werd duidelijk dat Han Brendeke deze soort in 2017 ook al had gevonden op een begraafplaats van Bathmen, een satelliet-dorp oostelijk van Deventer (waarneming.nl), toen echter nog onder Nederlandse naam Eenbloemige veldkers. De vondst tussen de straatstenen in Deventer was voor ons aanleiding om wat dieper in te gaan op de natuurlijke historie van deze soort.

KENMERKEN VAN *CARDAMINE CORYMBOSA*

De plant heeft typische kenmerken van het geslacht *Cardamine*. Een uitgebreide beschrijving daarvan is hier overbodig en we kunnen volstaan met het aangeven waarin deze soort zich van de andere in Nederland aanwezige *Cardamine*-soorten onderscheidt. De planten zijn in de eerste plaats meerjarig. In de tweede plaats is dat de bloeiwijze. In de Deventer populatie bleken de planten in het voorjaar steeds maar één bloem te hebben per bloeistengel, en niet meer. In de 23e editie van de Heukels' Flora (van der Meijden 2005) stond deze plant dan ook vermeld als Eenbloemige veldkers. Ook in Vlaanderen werd die naam toen gebruikt. In de meest recente Heukels' Flora (Duistermaat 2020) wordt echter, net als in Hoste et al. (2008), aangegeven dat deze plant soms tot wel vier bloemen per stengel kan hebben en de hedendaagse Nederlandse naam is in deze editie van Heukels' Flora dan ook, in overleg met FLORON en Vlaamse floristen, omgedoopt tot Nieuw-Zeelands veldkers. Deze naam houden wij ook aan. De inmiddels achterhaalde Nederlandse en Vlaamse naam van 2005 vind je nu echter nog wel vaak terug in actuele publicaties en websites.

HERKOMST

Cardamine corymbosa is afkomstig van Nieuw-Zeeland en is door Joseph Dalton Hooker (1844a, 1844b) als soort beschreven aan de hand van planten die in december 1840, tijdens de Britse Ross expeditie naar onder andere Antarctica, zijn verzameld op het subantarctische Campbell-eiland (Campbell Island) ten zuiden van Nieuw-Zeeland. De soort komt in heel Nieuw-Zeeland voor en is bij ons, en in heel West-Europa dus, niet inheems, maar een neofyt. In de meest recente Standaardlijst van de Nederlandse flora van 2020 wordt vermeld dat de soort inmiddels ingeburgerd is (Duistermaat et al. 2021).

Een leuk detail is dat de herkenning en de soortsgrenzing van juist deze veldkers al een probleem was voor biologen en taxonomen rond 1840–1860. Hooker (1844a, 1844b) had de planten van Campbell-eiland aanvankelijk als aparte soort beschreven, maar voerde over de omgrenzing van deze en andere *Cardamine*-soorten onder andere discussie met Charles Darwin, die met zijn beroemde werk 'Origin of Species' bezig was en Hooker had gevraagd naar voorbeelden van plantensoorten met een grote morfologische variatie (Hoste et al. 2008). Hooker (1864–67) herzag na 20 jaar zijn mening en besloot dat *C. corymbosa* toch geen aparte soort was, maar gewoon een vorm van *C. hirsuta* die op het zuidelijke halfmond een andere fenologie en uiterlijk had ontwikkeld (een één- tot tweejarige variëteit op het noordelijk halfmond en een meerjarige variëteit op het zuidelijk halfmond). Pas anderhalve eeuw later is er opnieuw, en nu definitief, onderscheid gemaakt tussen *C. corymbosa*, die als natuurlijk areaal Nieuw-Zeeland, heeft en *C. hirsuta* met het natuurlijk areaal Europa en Noord-Afrika (Hoste et al. 2008).

Met zijn mini-formaat, flinke zaadproductie en het meerdere malen per jaar kunnen vruchtzetten (persoonlijke waarneming in Deventer) is *Cardamine corymbosa* als verstekeling met potplanten op wereldreis gegaan. In eerste instantie ging dat vooral naar botanische tuinen van steden, waar de soort zich buiten de potten ook in de volle grond kon uitbreiden. De planten hebben voor hun verspreiding ook nog eens een handige katapult-truc in huis. Wanneer de hauwen van onder af orollend opspringen worden de zaden met kracht enkele decimeters tot soms een meter weggeslingerd.

VERSPREIDING IN EUROPA

De eerste vermelding van *Cardamine corymbosa* in Europa is uit 1975 in Schotland. Daar stond deze plant als onkruid in de rotstui van de botanische tuin van Edinburgh (Hoste et al. 2008). Rond 2000 waren er ook meldingen in de rest van Groot-Brittannië en Ierland. Niet vreemd natuurlijk, omdat daar een cultuur was van tuinen en parken waarin exotische struiken en bomen werden aangevoerd. De Schotse en Engelse kwekers waren in 1999 niet zo blij met de verstekelingen. De Engelse krant The Independent wijdde daar een artikel aan, met de veelzeggende de titel "Rise of the demon seed" (Buchan 1999). Demon verwijst hier naar de, aanvankelijk onopgemerkte, snelle uitbreiding door de explosieve dispersie van zaden. Daartegenover staat dat er in verschillende publicaties ook gewag werd gemaakt van spontaan ontwikkelde veldjes in beschaduwde overhoeken, met mooie wit-bloeiende mini-plantjes.

In Duitsland werd de soort voor het eerst in 2005 waargenomen in Oldenburg (Nedersaksen) (Hoste et al. 2008, Hoste & Mertens 2008). Bomble (2012) trof er in een tuincentrum in Aken drie planten van aan en voorspelde dat het niet lang zou duren vooraleer de soort elders in Noordrijn-Westfalen aangetroffen zou worden. Zo geschiedde ook en inmiddels is de soort ook gevonden in de deelstaten Thüringen, Beieren en Hessen (Bomble 2018,

Fig. 1. *Cardamine corymbosa* Hook.f. (Nieuw-Zeelandse veldkers) tussen de straatklinkers in straatje Achter de Muren-Zandpoort in Deventer. A. Overzicht van een klein deel van de populatie met bloeiende planten. B. Habitus van bloeiende planten. Foto's: Maarten Zonderwijk, maart 2021.

Fig. 2. *Cardamine corymbosa* Hook.f. (Nieuw-Zeelands veldkers) in Deventer is ook na de gewone voorjaarsbloei meerbloemig of 'meerhauwig'!. Foto: Maarten Zonderwijk.

Ellerman 2018). Veel vermeldingen in Duitsland hebben dan nog betrekking op kassencomplexen, tuincentra, tuinen en opvallend genoeg ook vaak begraafplaatsen zoals bij Aken.

In Midden-Duitsland heeft Weiss (2017) een interessant onderzoek gedaan. Hij heeft in het voorjaar twee pluggen van 10 × 10 cm met bloeiende *Cardamine corymbosa* mee naar zijn tuin genomen en deze op een beschaduwde plek geplant. In de nazomer waren de veldjes al over een oppervlak van 30 × 30 cm dicht begroeid. Een ruimtelijke toename van 9 keer! Met betrekking tot de katapulteigenschappen heeft Hoste in zijn Belgische tuin overigens ook interessant onderzoek verricht, waarbij de afstand waarover het zaad weggeslingerd werd, tot maximaal tot 1,60 meter reikte (Hoste et al. 2008)!

Voor België wordt aangenomen dat *Cardamine corymbosa* al in 1999 in de sierteelt als onkruid aanwezig was (Hoste et al. 2008). Grappig is dat deze plant toen nog geen plek en geen naam in de Flora's had, en dus ook nog niet herkend werd. Daarbij speelt het effect dat Goethe ooit al aangaf, heel vrij vertaald: men ziet of herkent slechts dat, wat men al kent (Sauerwein 2010, 2011). In 2008 werd in België onderzoek uitgevoerd naar mediterrane potplanten en hun verstekelingen (Hoste & Verloove 2009). Centraal daarin stond de 'nieuwe' soort *C. corymbosa*. Geconstateerd werd dat deze 'container alien' zich snel verspreidt via de bestaande commerciële transportroutes. Een mooi voorbeeld is de transportroute van mediterrane potplanten, die van Spanje naar Italië gaan en vandaar richting Duitsland, België en Nederland.

Zo reizen de kleine verstekelingen onbedoeld mee naar nieuwe oorden (Hoste & Verloove 2009). In Oostenrijk werd de soort pas voor het eerst in 2011 gesignaleerd (Hohla 2011). Inmiddels is hij ook in Zwitserland en Tsjechië aangetroffen (GBIF 2023). Buiten Europa is de soort al enige tijd ingeburgerd in Australië (Breitwieser et al. 2010) en sinds kort is hij ook aanwezig in het westen van Canada en de Verenigde Staten (GBIF 2023).

In Nederland stammen de eerste waarnemingen van 2000 uit een tuin van een tuinontwerper in Friesland (Hoste et al. 2008). In 2004 ontdekte Ruud van der Meijden deze plant ook in zijn tuin in Voorne (Hoste et al. 2008, van der Meijden & Holverda 2006) en in 2005 gaf hij deze soort dan ook een plekje in de Heukels' Flora (van der Meijden 2005). In 2008 meldden Hoste en de zijnen dat *Cardamine corymbosa* al verspreid in Nederland voorkwam, maar echter nog steeds binnen kwekerijen en tuinen (Hoste et al. 2008). Over de periode 2006–2007 gaven Holverda et al. (2009: 12) hetzelfde beeld, met de aanvulling dat deze soort ook was aangetroffen in een bloembak in Utrecht en een begraafplaats in Sibbe.

Inmiddels is dat beeld wel anders, de soort komt, zoals gezegd, verspreid over heel Nederland voor en is inmiddels ingeburgerd in stedelijke gebieden. Ton Denters meldt in zijn stadsflora zelfs 'dat geen stad meer zonder' Nieuw-Zeelands veldkers is (Denters 2020). De kaart van actuele waarnemingen van Verspreidingsatlas illustreert dat mooi (Fig. 3). Vaag zijn ook de grotere stedelijke gebieden in het ruimtelijke patroon te herkennen.

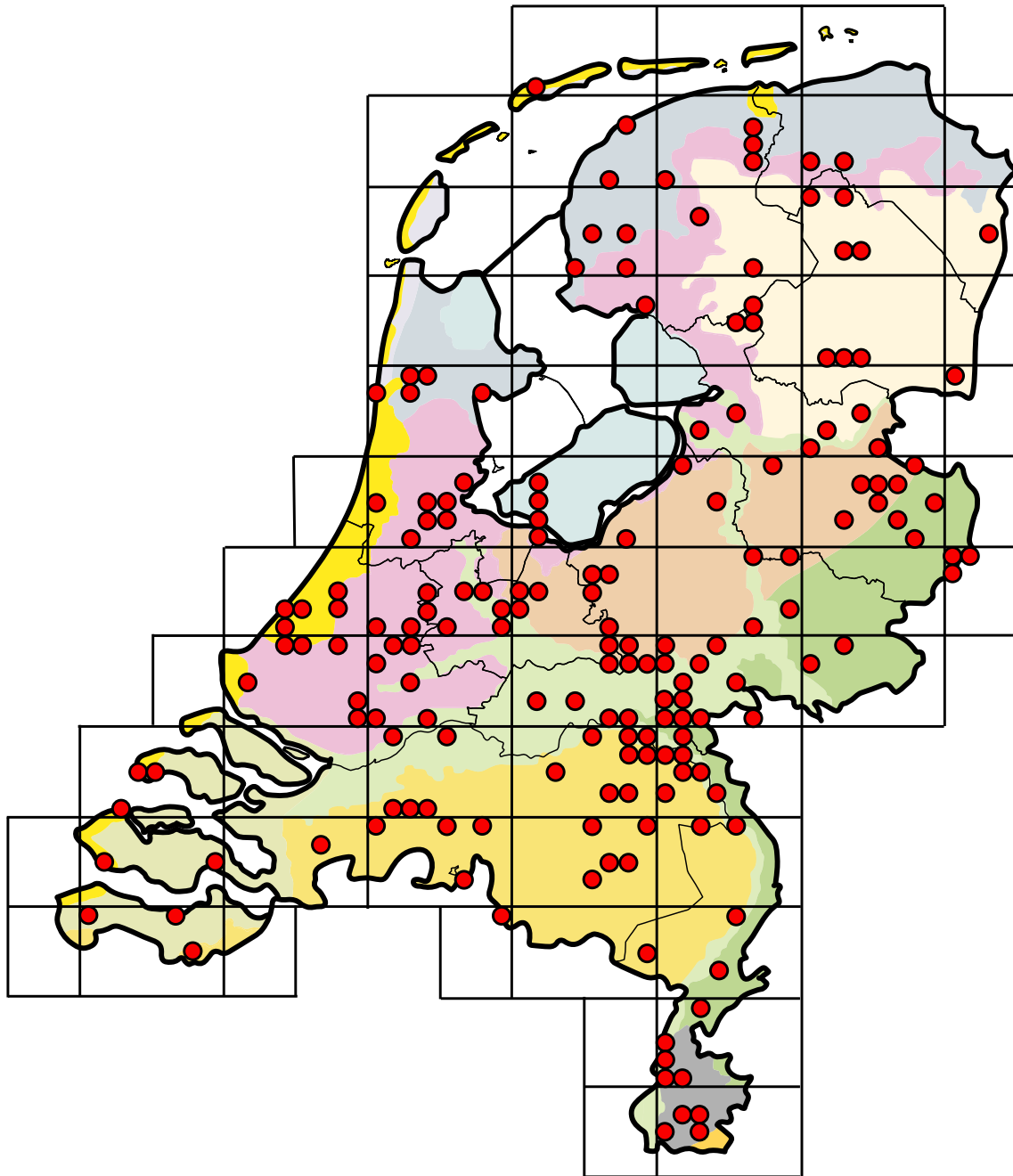

Fig. 3. Verspreiding van *Cardamine corymbosa* Hook.f. (Nieuw-Zeelandse veldkers) in Nederland. Bron: [NDFF Verspreidingsatlas](#), 1 augustus 2023 (copyright: NDFF, 2023).

In het vroege voorjaar van 2022 is de eerste auteur ook eens gaan kijken bij een willekeurig tuincentrum in Twello, enkele kilometers ten zuidwesten van de stad Deventer. *Cardamine corymbosa* blijkt daar volop te staan, ondanks de gebruikelijke herbicide-behandelingen daar. De soort groeit daar zelfs als het enige onkruid en de planten stonden er voor een goed deel in bloei. Ze staan in kieren van de tegelstroken recht onder de tafels met verkoop-planten, waar ze relatief vochtig en beschaduwde staan.

BINNENSTAD VAN DEVENTER

In de binnenstad van Deventer zijn, anders dan de eerder genoemde veldjes, alleen verspreide plantjes tussen de straatklinkers gezien (Fig. 1). Eind maart 2021 werden er ongeveer 80 rozetten geteld, de meesten daarvan in bloei. De gemeente Deventer doet aan 'natuurvriendelijk' beheer van de openbare ruimte, wat in de praktijk inhoudt dat er geen chemicaliën gebruikt worden bij de onkruidbestrijding.¹ Bij dit 'natuurvriendelijke' beheer wordt de vegetatie tussen de klinkers regelmatig verwijderd met allerlei milieuvriendelijke middelen. In dit geval is dat met stoom en kokend water, dat met een tankwagen wordt aangevoerd en op het onkruid wordt gesproeid. Machinaal wegborstelen gebeurt ook wel en soms ook wegbranden.

¹ Sinds 2016 is het gebruik van chemicaliën bij de onkruidbestrijding verboden, maar door een gerechtelijke uitspraak eind 2022 zou dat weer mogen.

Een paar weken na een onkruidbestrijding-behandeling met kokend water liep een deel van de rozetten van *Cardamine corymbosa* al weer ‘vrolijk’ uit. De ondergrondse knolletjes en de zeer lange wortels helpen de planten vermoedelijk om dergelijke maatregelen te overleven. Midden in de zomer van 2021 bloeiden de planten opnieuw en – overeenkomstig de vermeldingen in de Flora’s – nu met cleistogame (gesloten blijvende) bloemen zonder de opvallende witte kroonbladen (zie ook Hoste et al. 2008). Nu viel des te meer op dat vanaf de bloeistengels één of meestal meerdere lange hauwen schuin zijwaarts groeien en flink boven de bloeistengels en rozetten uitsteken (Fig. 2). De spriet-dunne hauwen geven de planten een rommelig en minder herkenbaar uiterlijk. De bloei en vruchtzetting ging overigens door tot de jaarwisseling 2021/2022, ook na een paar vorstnachten. In het vroege voorjaar van 2022 stonden de planten weer te bloeien op dezelfde plekken als in 2021. De groeiplaats was daarmee niet duidelijk groter geworden, maar ook niet kleiner (ondanks zeker drie gemeentelijke onkruidbestrijding-behandelingen!). De ‘tweede’ bloei was er in de zomer van 2022 echter niet, maar dit kan door de warmte en aanhoudende droogte uitgebleven zijn. Opvallend was wel dat op de groeiplaats van *C. corymbosa* eind zomer 2022 ineens massale ontwikkeling en bloei van *Taraxacum* spec. (Paardenbloem) optrad. Maar na een gemeentelijke onderhoudsbeurt waren deze ‘reuze’ *Taraxacum*-rozetten weg en was er weer open ruimte voor *C. corymbosa*. In december 2022 stonden er nog steeds 30 rozetten van *C. corymbosa* frisgroen bij. Het moge duidelijk zijn dat *C. corymbosa*, tenminste in het stedelijk gebied van ons land, tot de blijvers gerekend moet worden.

In de literatuur en volgens diverse waarnemingen wordt aangegeven dat de planten van *Cardamine corymbosa* vaak een paarsbruin uiterlijk krijgen. Dit is niet geobserveerd bij de planten op de betreffende groeiplaats in Deventer. De planten zijn vaak door ons bezocht, maar ze hebben geen verandering van kleur ondergaan en blijven fris groen. Mogelijk is er een verband met de overwegend vochtige en schaduwrijke standplaats op de groeiplaats te leggen. Verder is er tussen de klinkers maar beperkte concurrentie van andere soorten: *Cardamine hirsutum*, *Sagina procumbens* L. (Liggende vetmuur), *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. (Herderstasje), *Poa annua* L. (Straatgras), *Veronica peregrina* L. (Vreemde ereprijs) en wat *Marchantia polymorpha* L. (Paraplutjesmos).

LITERATUUR

- Bomble FW. 2012. Kritische und wenig bekannte Gefäßpflanzenarten im Aachener Raum I. *Jahrb. Bochumer Bot. Vereins* 3: 103–114. (*Cardamine corymbosa* op p. 100).
- Bomble FW. 2018. *Cardamine* – Schaumkraut: Kleinblütige Arten in Nordrhein-Westfalen. *Jahrb. Bochumer Bot. Vereins* 9: 175–187.
- Breitwieser I, Brownsey PJ, Nelson WA, Smissen R, Wilton AD (eds.). 2010–2022. *Flora of New Zealand Online – Taxon Profile – Cardamine corymbosa* (based on Heenan 2020). (Voor het laatst geraadpleegd op 29 december 2022).
- Buchan U. 1999. *Rise of the demon seed*. The Independent, Friday 14 May 1999.
- Denters T. 2020. Stadsflora van de lage landen. Fontaine Uitgevers, Amsterdam.
- Duistermaat H, Sparrius LB, Denters T. 2021. Standaardlijst van de Nederlandse flora 2020. *Gorteria* 43: 109–156.
- Duistermaat H. 2020. Heukels’ Flora van Nederland, ed. 24. Noordhoff Uitgevers, Groningen / Utrecht.
- Ellermann G. 2018. *Cardamine corymbosa* in Celle angekommen. *Florist. Not. Lüneburger Heide* 26: 17–19.
- GBIF. 2023. *Cardamine corymbosa* Hook.f. (Webpagina <https://www.gbif.org/species/3046015>, geraadpleegd via [GBIF.org](https://www.gbif.org) van The Global Biodiversity Information Facility op 10 mei 2023).
- Hohla M. 2011. *Cardamine corymbosa* und *Bromopsis riparia* neu für Österreich sowie weitere Beiträge zur Adventivflora von Oberösterreich. *Neulreichia* 6: 55–79.
- Holverda WJ, van Moorsel RCMJ, Duistermaat H. 2009. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 2005, 2006 en ten dele 2007. *Gorteria* 34: 1–40. (*Cardamine corymbosa* op p. 12).
- Hooker JD. 1844a. *Flora Antarctica*. Reeve, Brothers, London. (*Cardamine corymbosa* op p. 6).
- Hooker JD. 1844b. Tab. DCLXXXVI. *Cardamine corymbosa*, Hook. fil. In: Hooker WJ, *Icones Plantarum* 7: Tab. 686. Hippolyte Baillièrre, London.
- Hooker JD. 1864–67. *Handbook of the New Zealand flora*. Reeve & Co, London. (*Cardamine corymbosa* als variëteit van *C. hirsuta* op p. 12).
- Hoste I, van Moorsel RCMJ, Barendse R. 2008. Een nieuwkomer in de sier- en tuinbouw: *Cardamine corymbosa* in Nederland en België. *Dumortiera* 93: 15–24.
- Hoste I, Verloove F. 2009. *Mediterranean container plants and their stowaways: a potential source of invasive plant species*. In: Segers H, Branquart E (eds.), Conference Proceedings of a scientific meeting Science Facing Aliens, 11 mei 2009, Brussel.
- Hoste I, Mertens P. 2008. A new alien in nurseries and gardens: *Cardamine corymbosa* Hook.f. in Oldenburg (Niedersachsen). *Florist. Rundbr.* 41: 43–46.
- Sauerwein B. 2010. 1725. *Cardamine corymbosa* – Neuseeländisches Schaumkraut. In: Fundmeldungen: 129–130. *Bot. Naturschutz Hessen* 23: 111–134.
- Sauerwein B. 2011. Das Hersfelder Schaumkraut (*Cardamine corymbosa* Hook.f.) im Hersfelder Kurpark neu für Hessen. *Notizbuch der Kasseler Schule* 79: 251–253.
- van der Meijden R. 2005. Heukels’ Flora van Nederland, ed. 23. Wolters-Noordhoff, Groningen / Houten.
- van der Meijden R, Holverda WJ. 2006. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 2003 en 2004. *Gorteria* 32: 1–33. (*Cardamine corymbosa* op p. 9).
- Weiss V. 2017. Erstfund von *Cardamine corymbosa* Hook.f., Neuseeländ-Schaumkraut, in Mitteldeutschland. *Inform. Florist. Kart. Thüringen* 36: 59–60.